

NİTEL BİR ARAŞTIRMA TEKNİĞİ OLARAK: DURUM ÇALIŞMASI

As A Qualitative Research Technique: Case Study

Reference: Taghisoylu, R. (2020). "Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Durum Çalışması", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 6(33): 1161-1167.

Ruzi TAGHİSOYLU

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bölümü, Konya/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6010-6518>

ÖZET

Bu çalışmada, durum çalışması araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma tekniği olarak ele alınmıştır. Tarihi gelişimi, kullanılma alanları, önyargılar ve geçerlilik-güvenilirlik durumları incelenmiştir. Birçok teknik gibi olumlu olduğu kadar olumsuz tarafları da bilinmektedir. Durum çalışmasına karşı yapılan aşırı ezici yorumlar ve önyargılar bu zaman diliminde, araştırma tekniğinin kullanım aktivitesini düşürmüştür. Zamanla hızlı ve bir o kadar güvenilir bir araştırma tekniği olduğu ortaya konulmuştur. Durum çalışmasının sosyal bilim alanında kullanıma başlanması, süreç içerisinde alana birçok katkıda bulunmuştur. Genellikle dil öğrenimi konusunda çok elverişli bir çalışma tekniği olarak görülür. Sağladığı veri arşivi sayesinde, kaynak teşkiline katkı sağlamıştır. Görünüşte durum çalışması genelleme tekniği olarak gözükse de asıl amacı kuram oluşturmaktır. Tam teşekküllü pilot çalışmalarda, vaz geçilmez bir araştırma tekniği olarak bilinir. Bu araştırma tekniği geniş bir kitle hakkında bilgi toplayamaz ama fenomen bir sınıfın tek bir örneğini ayrıntılı bir şekilde inceleme sağlayabilir. Bu açıklamam, doğrudan değil ama dolaylı yollarla durum çalışmasının geleneksel bilgeliğini ortaya koymaktadır. Pozitivizm anlayışından anladığımız gibi doğruluk tek olmadığı gibi durum çalışmasının yönlendirme amaçlı kullanılarak, amaç doğrultusunda sonuçlar alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Araştırma Yöntemleri, Nitel Araştırma, Durum Çalışması

ABSTRACT

In this study, qualitative research technique, which is one of the research methods of case studies, is considered. Its historical development, usage areas, prejudices and validity-reliability status were examined. Like many techniques, it had both positive and negative sides. Overwhelming comments and prejudices against the case study reduce the activity of the research technique in this period of time. In time, it has been revealed that it is a fast and reliable research technique. At the beginning of the case study to begin in the field of social science, look at the field in the process. It works as a working technique. Thanks to the data archive it provides, it constitutes a resource. Although apparently the case study seems to be a generalization technique, its main purpose is to create a theory. It is known as an indispensable research technique in pilot studies with full thanks. This research technique cannot collect information about a wide audience, but the phenomenon is of a class. This explanation reveals the traditional wisdom of the case study, not indirectly, but indirectly. As we understand from the understanding of positivism, just as we need accuracy, the use of the case study for the purpose of orientation is known for the intended results.

Key words: Research Methods, Qualitative Research, Case Study.

1. GİRİŞ

Durum çalışması tekniği, "Gerçek hayattan örneklerle, öğrenci kitlesine öğretimde bulunan sistematik hiyerarşi anlayışını zenginleştirmek amacıyla kullanılan bir tekniktir" (Şahin, 2010).

Durum çalışması birçok isimle adlandırılmaktadır. Araştırma sonucu, örnek olay çalışması, durum çalışması, vaka analizi şeklinde gösterildiği gözükmektedir. Bu çalışmada durum çalışması olarak ele alınmıştır. İngilizce den çevrilme yaptığımız zaman "Case Study" olarak bilinmektedir. "Bu çalışma araştırma yöntemlerinden, genellikle nitel araştırma yöntemi olarak bilinmektedir" (Sarpkaya, 2002). Ama verilere dayalı bir araştırma oluşturduğu için her iki tür araştırma birimine ait edilebilir. Kullanım alanı isminin çok çeşitli olduğu gibi, çok geniş alanlarda kullanılan bir tekniktir. Genellikle politik, eğitsel, sosyal ve tıp alanında geniş çapta başvurulan bir teknik olarak bilinir.

2. DURUM ÇALIŞMASI

Durum çalışması, her hangi alanda sınırlı durumları ortaya çıkararak, onların gelişimini sağlayacak alt yapıyı oluşturmak amacıyla sistematik bir araştırma ortaya koymaktadır (Chmiliar, 2010; Akt, Subaşı, 2017). Bu teknik şekli, ayrıntılı plan yapma özelliği ile, alt yapı oluşturulur ve plan uygulaması sonucu bilgi toplama işlemi yapılır ve sonuç olarak bulgulara ulaşım sağlanır.

Özetlemek gerekirse durum çalışması, günlük olayları tanımlamak ve ya keşfetmek için kullanılır. Bunun yanı sıra nedensel bağlantıları ve yolları anlamaya ve açıklamaya yardımcı olur, yeni bir hizmet geliştirmede yardımcı olunur. Genel olarak müdahale nasıl uygulanıyor, nasıl, neden ve ne sorularına cevap bulmada olumlu bir şekilde katkıda bulunur. Durum çalışması nerde, nasıl bir boşluk olduğuna dair ek öngürüler sunmaktadır. En başlıca kullanım amacı ise kontrollü bir deneysel tasarım sağlamaktadır (Eisenhard, 1989).

Örnek olay çalışmasıyla ilgili önemli noktaları şunlardır: Yöntem olmak dışında, bir tekniktir bir başka açıdan söylersek yaklaşım şeklidir. Araştırmaların geneli ile ilgilenir, deneysel olarak ifade edilmesi neler olduğuna dair toplanan delillere bağlılığındandır, hususi bir olay veya belirli bir konunun çalışılmasıyla ilgilidir, olay ile bulgu arasında kesin olmayan bir açık sorununa odaklandığı gibi, bağlamla alakalı her hangi bir soruna da odaklanmaktadır (Robson, 2015).

Sosyal bilimlerde kullanılan birçok araştırma tekniklerinden biri durum çalışmasıdır. Genelde durum çalışması, araştırmacının olaylar üzerinde etkisinin düşük olduğu ve neden, niçin sorularının incelenmesi zamanı kullanılan bir yöntemdir (Yin, 2002). Araştırma yöntemlerine karşı oluşan önyargılar sonucu, yöntemler arsında tabakalaşma olduğu hiyerarşik bir yapının var olduğu düşünülmektedir. Söz konusu tabakalaşmışlık değil de hangi konunun hangi araştırma yöntemine uygun olduğudur. Genelde keşifsel araştırmalar için durum çalışması ideal araştırma sayılır. Durum çalışması sadece araştırma için kullanılmamakta, bulgular kısmı genellikle açıklayıcı bir o kadar da tanımlayıcılığı ile dikkat çekmektedir (Glesne, 2012). Araştırma esnasında incelenen olay, zamanla sınırlı olduğundan çok sayıda veri toplama tekniği kullanarak karşılıklı yüzleştirme yaparak sonuca ulaşılır (Creswell,2014), (Yıldırım ve ark, 2011). Özetlersek durum çalışması fenomen gruba, örgüt yada bir çok topluluğa uyguladığı çok sayıda veri toplama tekniği kullanarak sonuç verilerinin analiz ettiği araştırma desenidir (Mazlum ve ark, 2017).

2.1. Durum Çalışmasının Gelişim Süreci

Durum çalışması gelişim süreci diğer yöntemler kadar, farklı biçimde yön almıştır. İlk zamanlarda hukuk ve tıp alanında gelişim gösterse de, kavram genişliği sayesinde sosyoloji, antropoloji ve psikoloji alanlarında da çok geniş biçimde kullanılmaya başlamıştır. 1960 lı yıllarda faaliyetine başlayan durum çalışması, 1980lerde kullanım sıklığı en üst zirveye ulaşmıştır (Merriam, 1988, Akt:Vural ve Cenkseven, 2005).

20. Yüzyılda ise durum çalışması soyoloji ve yeni modernize edilmiş insan odaklı bilimlerde “natüralist araştırma” deseni olarak bilinmeye ve gelişmeye başlamıştır. Pozitivizm yıllarda sosyal bilimlerde çok geniş yer kapsadığı için durum çalışması gelişimini gerçekleştiremedi. Bronislaw Malinowski durum çalışması alanında öncülük yapan isim olarak bilinir. Böyle ki, 1. Dünya Savaşı sırasında Trobriand adasına hayatta kalmak için sığınan bu şahıs oradaki hayatı sürecinde yerlilerin hayatını gözlemleyerek not etti ve bu durum çalışması için ışık oldu. Aynı zamanlarda Amerika da bu çalışma geniş bir biçimde kullanılmaya başlandı. O tarihlerde Amerika ya akın eden göç sonucu, suça yönelim ve yoksulluk durumlarının ölçülmesinde geniş çaplı araştırmalara öncülük etmiştir (Güler,2014).

Türkiye de bu duruma geçiş çok geç ilerlemiştir. Yapılan araştırmaların sadece nicel araştırma tiplerinden oluşumu düşüncesi araştırmaların bir yerlerden sonra tıkanmasına sebebiyet vermiştir. Nitel araştırmaların genişletilmesiyle bu düğüm çözülmüştür. Saban ve arkadaşlarının (2010) yaptığı bir araştırmada nitel araştırmaların yeterli olmadığı araştırma desenlerinin belirtilmediği ortaya çıkarılmıştır. Araştırma deseninin belirtildiği nitel araştırmaların %85 durum çalışmasının kapsadığı ortaya çıkmıştır.

2.2. Durum Çalışmasına Yönelik Önyargılar.

Araştırmacılar genellikle deneysel araştırmalara, durum çalışmasında daha çok önem vermektedir. Durum çalışmasına karşı önyargılar bunlardan oluşmaktadır. Durum çalışması tek taraflı görüş

sağlar, durum çalışması çok taraflı düşünülemez kısıtlıdır, durum çalışması zaman dezavantajı vardır (Yin, 2003: 10).

Yaşam öyküsü modelinde olduğu bilinen durum çalışması, araştırmacının edebiyata kaçması, olayları romantikleştirmesi, bunu yanı sıra abartıya ya da düşük dereceye indirgenmesi zayıf yön olarak bilinir. Durum çalışması için yapılan eleştirilerden bir tanesi ise genelleme yapılacak olan durum tek bir temele dayalıdır. Geçerlilik ilkesine haykırı olan bu durum, durum çalışmasına olan önyargıları güçlendirmektedir. Artı olarak standart ve objektif değerlendirilme yapılmamakta, gözlemci etiği, inisiyatif durumu ileri aşamada gözükmektedir. Tek bir durum ile genelleme yapılamayacağını savunan eleştirmenler, deneysel çalışmalarda da bir deney üzerinden sonuçlar ortaya çıkarıldığını görmektedirler. Durum çalışmasının asıl amacı genelleme yapmak değil, kuramsallaştırmaktır. Kuram oluşumu, analitik düşünce oluşumunu sağlar ve sonuç olarak yeni bir kuram önerilerinin oluşumuna büyük destek sağlamaktadır. İkinci en esas önyargı ise durum çalışmasının genelleme amaçla kullanıldığı savunulmaktadır. Bunun sonucunda böyle bir soru akıllarda doğuyor dolaylı olarak. Bir durum ile nasıl genelleme yapılabilir? Bu durum karşısında, denetlemeye dayalı bir sistem olmadığı için sadece gözlemcinin kişisel inisiyatifi üst plana çıkmaktadır. Durum çalışmasında kısıtlı durumlardan genelleme yapılamaz. Deneysel çalışmalara baktığımız zaman aynı sorunları ve önyargıları göre biliriz. Ama bu kesinlikle böyle değil. Deneysel araştırmalarda bir duruma dayalı genellemeler çok az sayıda görülmektedir. Bir durum birçok deneyden geçerek, farklı ortam ve alanlarda yapılarak farklı sonuçlar elde edilir. Asıl amaç durum çalışmasında, istatistiksel genellemeler yapmak değil, bu genellemelere alt yapı oluşturmaktır. Kısaca söylersek asıl amaç, analitik genelleme yapmak ve kuramsal yapı oluşturmaktır. Durum çalışmasına karşı olan diğer bir önyargı ise, zaman kaybı çok fazla yaşanmakta ve ortaya konulan dokümantasyon veriler inceleme aşamasında zorluklar yaşatmaktadır. Bu önyargıyı teknoloji geliştikçe oluşan durum halinde, yapılan araştırmalar oturduğu alanda teknolojik aletler kullanarak nitelikli ve verimli sonuçlar elde edilebilir savunmasını ortaya koymaktadır (Aytaçlı, 2012).

Durum çalışması alanında yanlış bilinen bazı düşünceler vardır. Bunlar bu şekildedir.

- ✓ Genel, teorik bilgi çok fazladır: Öngörülü teoriler ve evrenseller insan ilişkilerinde bulunamaz. Somut, teoriler ve evrenseller bu nedenle bağlama bağlı bilgidir. Tahmine dayalı boş aramaya göre daha değerlidir.
- ✓ Kişi bireysel bir dava temelinde genelleme yapamaz, dolayısıyla bilimsel katkı sağlayamaz: Kişi genellikle tek bir vaka temelinde genelleme yapabilir ve vaka çalışması, diğer yöntemlere ek veya alternatif olarak genelleme yoluyla bilimsel gelişme sağlar. Fakat resmi genelleme bilimsel gelişimin bir kaynağı olarak aşırı değerlendirirken, örnek hafife alınmıştır.
- ✓ Durum çalışması sadece hipotez oluşturma için kullanılabilir. Araştırmanın ilk aşamasını oluşturmak için kullanılır: Vaka çalışması, hipotezlerin üretilmesi ve test edilmesi için yararlıdır. Ancak araştırma faaliyetleri bunlarla sınırlı değildir. Vaka seçiminde stratejinin dikkate alınmasıyla ilgili olarak, çeşitli seçim stratejilerinin karşılıklı olarak birbirlerini dışlaması gerekmez. Örneğin bir dava aynı anda aşırı, eleştirel ve paradigmatik olabilir. Böyle bir davanın yorumlanması, benzersiz bilgi zenginliğidir. Çünkü kişi dava hakkında çeşitli bakış açıları ve bir veya daha fazla vaka türü olarak görülüp yorumlanmasına göre sonuçlar elde ediyor.
- ✓ Önyargılı bir araştırma yöntemidir ve araştırmacının önyargıları tarafından sabote edilebilir: Vaka çalışması, araştırmanın önyargılarını doğrulamak için diğer araştırma yöntemlerinden daha fazla kavram, daha fazla önyargı içermiyor. Aksine, deneyim vaka çalışmasının önceden kavranan fikirlerin tahrifatını doğrulamaktan daha büyük bir önyargı içeriyor.
- ✓ Genel önermeleri özetlemek ve geliştirmek oldukça zordur: Vaka çalışmalarını özetlemenin, özellikle de dava süreci ile ilgili olarak, genellikle zor olduğu doğrudur. Bununla birlikte,

vaka çalışmalarını özetlemedeki sorunlar bir araştırma yöntemi olarak vaka çalışmasından daha çok incelenen gerçekliğin özelliklerinden dolayı, genellikle vaka çalışmalarını özetlemek ve yaygınlaştırmak arzu edilmez. Geçerli çalışmalarda, anlatılar bütünüyle okunmalıdır (Flyvbjerg,2006).

2.3. Durum Çalışmasının Türleri

Datta (1990) ya göre 6 çeşit durum çalışması tanımlanmıştır (Çev; Aytaçlı, 2012).

- ✓ Tanımlayıcı durum çalışması: Bu çeşit durum çalışması genellikle bu yöntem ile ilgili çok fazla bilgisi olmayan okuyucuları hedef almaktadır. Açıklayıcı biçimde verileri yorumlar okuyucunun bu konuda zorluk çekmemesini sağlar.
- ✓ Keşfedimsel durum çalışması: Bu durum çalışması geniş çaplı araştırmalar yapılmadan önce uygulanan çeşit biçimdir. Araştırma sonucu dikkate değer belirsizlikler sonucu keşfedimsel yöntemi kullanılır.
- ✓ Kritik durum çalışması: Bu durum çalışması aynı anda birçok gruba yapılan, benzerlik oranı düşük olan gruplara uygulanmaktadır. Genellemeye dayalı araştırma çeşidi değildir.
- ✓ Programa dayalı durum çalışması: Boylam saldır. Araştırmanın amacına dair belirsizlikler, amaçla araştırma arasında uyum sağlama konusunda problemlere karşı uygulanabilirliği elverişli bir durum çalışması çeşididir. Uygulama esnasında bulgularda herhangi bir değişiklik sonucu kullanılması makul görülür.
- ✓ Program etkilerine dayalı durum çalışması: Program sonucunda, bulguların etkinliğini ölçen bir çalışma çeşididir. Başarısızlıkla sonuçlanan bir programın nedenlerini ölçmeyle amaçlıdır.
- ✓ Birikime dayalı durum çalışması: Bu çalışma çeşidi geçmişte yapılan aynı konu üzerine araştırmaları bir yere toplayarak gelecekte yapılacak araştırmalara ön tez hazırlamakla yükümlüdür. Arşiv konumunda nitelendirilen bu araştırma çeşidi, çok fazla sayıda kullanılmaktadır.

2.4. Durum Çalışmasının Süreci

Araştırmanın başlangıcından, son bölümüne kadar kuramsal verilere dayalı süreç izlenilmektedir. Programın tasarlanması, uygulanması yürürlüğe girmesine kadar olan kısmı kapsar. Durum çalışması doğrusal bir çalışmadır. Bölümler arası geçiş sağlanmakta, tekrara dayalı bir yol izlenilmektedir. Süreç alt başlıklarla bu şekilde belirtilmiştir.

- ✓ Planlama aşaması: Bu aşamada araştırmanın içeriği, sorulacak sorular tayin edilir. Yapılacak araştırmanın durum çalışmasına uygunluğu, diğer araştırma yöntemleriyle kıyaslama yapıldıktan sonra karar verilir. Karar verildikten sonra neden durum çalışmasına başvurulduğuna dair geçerli bilgilendirme yapılarak araştırmaya başlanılır. Bir sonraki aşama ise, avantaj ve dezavantaj olan kısımları kaydedilir.
- ✓ Tasarım aşaması: Tasarım aşamasının ilk faaliyeti, yapılan araştırmanın amacına uygun yukarıda belirtilmiş olan durum çalışması türlerinden birinin seçilmesidir. Seçilen türle uygun analiz şekli tasarlanması gerek. Tanımlar yapıldıktan sonra, araştırmanın niteliğini belirtecek yöntem şekli belirlenmesi gerek.
- ✓ Hazırlık aşaması: Bir sonraki aşama ise araştırmacının eğitilmesi ve bu araştırma için yeterlilik kazanması gerek. Protokol hazırlığı da bu aşamada yapılmaktadır. Uygulama yapılacak olan birimlerden izin alındıktan sonra uygulama aşamasına geçilmektedir. Pilot çalışması aşaması da bu aşama içerisinde yer almaktadır. Pilot çalışması yapıldıktan sonra hazırlık aşaması bitmiş demektir.
- ✓ Toplama aşaması: Uygulama esnasında önceden hazırlanmış uygulama protokolüne uyulması gerek. Bu protokol sonucu çeşitli kaynak ve yöntem uygulaması yapılır. Çeşitli

veri sonucu, bir o kadar çeşit veri seti oluşumunu sağlamaktadır. Uygulama kısmında ise alınan veriler kurumsal veri tabanına uygun şekilde yapılmalıdır.

- ✓ Analiz aşaması: Verilerin güvenilirlik ilkesine uyması gerek. Bunun için elde edilen verilere karşıt veriler oluşturulması, araştırmanın güvenilirlik kıstaslarına uymasını sağlar. Durum çalışması objektifliği esas alarak ilerlenmesi gerekiyor. Bunun için araştırmacı, bulguları ile yorumlarını ayrı şekilde bir birlerinden etkilenmeksizin belirtmesi gerekiyor.
- ✓ Paylaşma aşaması: Bu aşamada bulgular tüm kanıtları ile ortaya konulur. En önemlisi ise güvenilirlik ilkesine uyarak katılımcıların özel bilgilerinin gizli tutulması şarttır.

Yin (2009) a göre, (akt: Leylum , 2007) durum çalışmasının kapsamı çok geniştir. İlk aşama, uygulayan kişi uygulayacağı alanı ve kişileri seçmekte, bunun için de uygulama aşamasında alanın ve seçtiği deneylerin elverişliliğini kontrol etmek amacıyla ağ kurulur. Bu aşama uygulandıktan sonra veriler toplanmaya başlanılır. Ardı sıra veriler incelenmeden geçer. Bu süreçte planlar, keşfedilecek yerler değiştirilebilir. Bu süreç sonrası yapılan kararlar doğrultusunda, araştırma alanını nasıl genişletebilirliğine, yapılan yöntemlere nasıl aktivasyon katılacağına dair planlar yapılır. Son olarak bir odak merkezi belirlenir, araştırmada kullanılacak sorular oluşturulur, yapılacak araştırmanın alanı, soruları ve temaları şeklinde daraltma yapılır. Bunun sonucunda daha verimli sonuçlar elde edilir.

2.5. Durum Çalışmasında Geçerlilik, Güvenirlik ve Genelleme

Yin (2003) her hangi bir araştırma yönteminin geliştirilmesi için 4 esas özelliğe dikkat edilmesi gerek. Yapı güvenilirliği, iç güvenilirlik, dış güvenilirlik, genel güvenilirlik. Her bir araştırma için iç ve dış güvenilirlik sağlanması esas koşullardandır. Bu konuda kontrol modelleri içinde verilmesi, ilgili konuların bu bütünlükte daha iyi anlaşabileceği düşüncesine dayalıdır.

İç güvenilirlik: Sonuç kısmının neden sorusuna cevabı, bilinen nedenlerle ortaya konuluş biçimidir. İç geçerliliğin etkilenebileceği önemli faktörler şunlardır. Zaman gibi bazı bağımsız değişkenler dışındaki önemli bazı değişkenler zamanla bağımsız değişkenlerden etkilenmektedir. Araştırma esnasında katılımcıların psikolojik yönden eğilim göstermeleri, diğer deneylere uygulamada kolaylık sağlamaktadır. Yapılan araştırmadan önce yapılan her ölçme işlemi, araştırma zamanı bağımlı değişken üzerinde güdüleme etkisi yarata bilir. Ayrılıkta işlem gücüne sahip araç ve gereçler, aynı amaçla kullanılma sonucu iç geçerliliği olumsuz yönde etkilemektedir. Dezavantaj kısmına baktığımız zaman, ölçme işlemi zamanı alınan sonuçlar sonraki sonuçlara ışık tutmakta ve merkeze yönelim dediğimiz durum ortaya çıkmaktadır. Bu durum, alınan sonuçlarda şans kavramına önemli derecede yer verildiği görülmektedir. Bir başka dezavantaj ise, araştırmada bulunan denekler gruplara bölünürken grup da bulunan çoğunluğa göre yanlı bir bölge yapılmaktadır. Deneklerden bazılarının zorunlu ya da başka nedenlerle araştırmadan ayrılması sonucu grup dinamiğine olumsuz etki edebilir. Daha çok homojen değil de heterojen gruplara üstünlük verilmesi gerekir. Nedensellik ilkesine göre bu kadar ayrı yapılanmış gruplar olgunlaşma sürecinde de sorunlar yaşamakta ve yorumlama yapmak zorlaşmaktadır.

Dış güvenilirlik ve yan faktörleri; Genelleme yapılabilirliği yüksek bir teknik özelliğidir. Evrene ve sosyal yapıya uyulanabilir olması yanında geçerlilik sorunlarını da getirmektedir. Dış geçerliliğin güçlü ve elverişli kullanılması alan çalışmalarında daha etkilidir. İç güvenilirlik gibi dış güvenirliliğin de bazı dezavantaj durumları vardır. Araştırma yapılacak alanın, real hayattan farklılaşma sağlaması genelleme oranının yüksekliği güvenilirliği azaltmaktadır. Ölçme zamanı grupların sonuç raporu bağımsız değişkenlerden farklı çıka bilir. Örneğin hastanede tedavi amaçlı yatan hasta bireylerin sağlığında değişme gözlenirken yapılan anket sonrasında genelleme yapılması sonucunda sağlık durumlarının güdülenmesi görülebilir. Denek yapay ortamda normalden daha farklı yanıt verebilir, buna deneme tepkisi denir (Baltacı,2018).

İç ve dış güvenilirlik dengesi; Yapılan araştırmalardan etkili bir sonuç için, iç geçerlilik yeterli gözükmemektedir. İç ve dış güvenilirlik bir anda çok yüksek derecede çıkması pek olanaklı değildir.

İç güvenirliliğin olduğu alanlarda mesela laboratuvar ortamında dış güvenirliliğin oluşması aksamaktadır. Araştırmacı bu tip durumlarda yapacağı işlem, yaptığı araştırma alanına göre iç ve dış güvenirlilik kavramlarının uygulamasını uygun görmesi ve iki önemli detay arasında dengeyi sağlaması gerekiyor. Aslında iç ve dış güvenirliliğin sağlanması birazda ters işleyen süreci gerektirir (Karasar,2018).

2.6. Durum Çalışması Desenleri

Farklı özellikleri açısından durum çalışması dört tür desende uygulanmaktadır.

- ✓ Bütünlük esasına dayalı tek durum deseni
- ✓ İç içe olma esasına dayalı tek durum deseni
- ✓ Bütünlük esasına dayalı çoklu durum deseni
- ✓ İç-içe olma esasına dayalı çoklu durum deseni (Yin,2003; Akt: Aytaçlı).

Durum çalışması tek ya da çoklu durum halinde uygulanabilir. Tekli durum çalışması, çoklu durum çalışması gibi iç içe ve bütün olma şeklinde kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bütünlük esasına dayalı tek durum deseni tekli durum halinde uygulanmaktadır. Veri olarak kullanıldığı alan tek bir birim halinde olanaklıdır. İç içe esasına dayalı tek durum deseni ise tek birim içerisindeki birçok alt birimle birlikte uygulama aşamasına alına bilir. Bütünlük esasına dayalı çoklu durum deseni birim sayısı tek olup alt birimi olmayan çok çeşitli durum halinde uygulanmakta, iç içe olma esasına dayalı çoklu durum deseni ise al birimleri olan birçok birimin çok çeşitli durum halinde incelenmemektedir. (Yin, 2014; Akt: Şenay ve ark). Bu kadar desen farklılığının olması aslında durum çalışmasının kullanım alanının genişliğinin kanıtıdır.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Durum çalışması yaptığımız bu derlemeden sonra gerçek ortamda işlevsellik oranı yüksek bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Genellikle sosyal yapı, çevre gibi genelleme yapıla bilirliliği olan alanlarda nitel araştırma yöntemlerinden, durum çalışmasına yer verilebilir (Baloğlu, 2009). Diğer nitel araştırma tekniklerinden bir farkı olmayışına, diğer tekniklerde de olan geçerlilik ve güvenirlilik sorunları gibi sorunların olduğu tespit edilmiştir. Özellikle araç olarak kullanılan bir teknik olarak gözükürülmeye çalışılan durum çalışmasının, bunun tam tersine direk sonuç odaklı bir teknik çalışması olduğunu söyleye biliriz. Durum çalışması nitel araştırma teknikleri gibi veri toplama yöntem ve araçlar kısmı aynı olduğu görülmektedir. Ancak uzmanlaştığı alanda diğer tekniklerden farklılıklar gözükmektedir. Bu nedenle bu araştırma tekniğinin geliştirilmesi, tanımlarının kesin bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Araştırmacının soruları belirlemesi, bu soruların bağlamında durum çalışmasının uygunluğu gerçeğini ortaya koymalıdır. Çalışmanın uygulama sürecinde çok daha önemli konu ise tasarım aşamasıdır. Araştırmacı durum çalışmasını rehber niteliğinde görmesi, sağlıklı bir araştırma yapmasına olanak sağlayacaktır.

Yükseköğretimdeki kurumların pedagojik açıdan, bu kuramların real hayata nasıl yansıtılabilir olmasını ve yeni ideaların nasıl doğurduğunu durum çalışması ile nasıl yapıldığı görülmektedir. Eğitim alanında da var olan sorunların ve eksikliklerin belirlenmesi durum çalışması ile yapıldığı malumdur. Aşık olunan sorunlar sayesinde, eğitim alanında gelişmeler sağlanmaktadır. Aslında durum çalışması her hangi bir çalışmaya başlama aşamasıdır. Eylem adımı pozisyonunu taşımaktadır. Durum çalışması, eğitim politikalarının oluşumunda, alınan her hangi bir karar da söz sahibi konumundadır.

Eğitim alanında son dönemlerde gelişen teknolojik gelişim, durum çalışmasının da gelişimine alt yapı hazırlamıştır. Gelişmeler sonucu durum çalışması daha fazla kullanıma açılmakta, teknoloji konusunda yapılan her hangi sorun durum çalışması sonucu incelenmektedir. Bu incelenmeler sonucu durum çalışması eğitim alanına, teknolojinin yaygınlığını kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

- Aytaçlı, B (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Baltacı, A (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 231-274.
- Baloğlu, B (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi. *Der Yayınları*. 4.Basım.
- Creswell, J. W (2014). Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları (Çev. Demir, S. B). *Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık*. 4.Baskı.
- Eisenhardt, M.K (1989). Building Theories from Case Study Research. *The Academy of Management Review*, Vol. 14, No, 4. pp. 532-550
- Erginer, F (2006). Durum Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans programı, Yayınlanmamış Ders Notları*, Ankara.
- Flyvbjerg, B (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, vol. 12, no;2, pp. 219-245
- Glasne, C (2015). Nitel araştırmaya giriş (Çev. Ersoy,A ve Yalçınoğlu, P). *Ankara Anı Yayıncılık*. 5. Baskı
- Güler, G (2014). Durum (Örnek olay çalışması). *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Karasar, N (2018). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler. *Nobel Akademik Yayıncılık Eğitimi Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, 2.yazım, 33. basım*
- Leylum, Ş.O. , Odabaşı, H.F ve Yurdakul, K.I (2017). Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 369-385
- Mazlum, A ve Mazlum, M. M (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yönteminin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1-21.
- Robsen, C (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması (Çev. Ş. Çinkır ve N. Demirkasımoğlu). *Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Saban, A. , Koçbeker, B.K. , Alan, S. , Doğru, S. , Ege, İ. , Arslantaş, S. ,Çınar, D ve Tunç, P (2010). Eğitimbilim Alanında Nitel Araştırma Metodolojisi ile Gerçekleştirilen Makalelerin Analiz Edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleş Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 125- 142
- Sarpkaya, R (2002). Eğitim Örgütlerinde Çatışma Yönetimi ve Bir örnek Olay. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 414-429.
- Subaşı, M ve Okumuş, K (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2): 419-426.
- Şahin, S. , Atasoy, B. , Somyürek, S (2010). Öğretmen eğitiminde örnek olay yöntemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2); 227-253.
- Vural, R. ve Cenkseven, F (2005). Eğitim araştırmalarında örnek olay (vaka) çalışmaları: Tanımı, Türleri, Aşamaları ve Raporlanması. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 25-38
- Yin, R. K (2003). Case Study Research Design and Methods (3. Baskı). *London: Sage Publications*.